

Відгук отримано
Ткачовою спеціалізованою
вченою радою
ДФ 26.133.118
ХХХХХХ (Л.Л. Хоружий)
20.05.2016р.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.118 у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка доктору
педагогічних наук, професору, завідувачу
кафедри освітології та психолого-
педагогічних наук Факультету педагогічної
освіти Київського університету імені Бориса
Грінченка Хоружій Людмилі Леонідівні

ВІДГУК

офіційного опонента Ткачової Наталії Олександрівни,
доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри
інноваційної педагогіки, освітніх трансформацій і лідерства
Навчально-наукового інституту «Академія вчителства»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
на дисертацію Бойчук Валентини Сергіївни
«Формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної
мови», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасному глобалізованому світі здатність до міжкультурної комунікації стає важливою складовою успішної соціалізації особистості, її професійної мобільності та ефективної взаємодії в міжнародному просторі. Активний розвиток цифрових технологій, соціальних мереж, міжнародних освітніх платформ і онлайн-комунікації значно розширив можливості міжкультурної взаємодії підлітків. Сучасні школярі дедалі частіше спілкуються з представниками інших культур у віртуальному просторі, отримують інформацію з іноземних медіаресурсів, долучаються до глобального інформаційного середовища. Проте така відкритість світу потребує не лише мовної підготовки, а й сформованої міжкультурної компетентності, яка дозволяє уникати комунікативних бар'єрів, стереотипного мислення, міжкультурних конфліктів та сприяє розвитку толерантності й поваги до культурного різноманіття.

Особливого значення проблема формування міжкультурної компетентності набуває саме в підлітковому віці, коли активно формується система цінностей, світогляд, комунікативна культура та соціальна ідентичність особистості. У цьому плані уроки іноземної мови мають значний потенціал для розвитку здатності підлітків до культурного діалогу, критичного осмислення культурних відмінностей і формування готовності до ефективної міжкультурної взаємодії. Тому проблема формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови є сьогодні на часі.

Актуальність обраної проблеми посилюється наявністю суперечностей між: потребою суспільства і держави щодо об'єктивної необхідності володіння громадянами міжкультурною компетентністю та її фактичним рівнем у здобувачів ЗЗСО; необхідністю формування належного практичного досвіду взаємодії здобувачів освіти з представниками інших культур і недостатнім використанням потенціалу уроків іноземної мови для його формування; запитом на якісну іншомовну підготовку учнів 5 – 6 класів та недосконалим програмовим супроводом освітнього процесу на уроках іноземної мови.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти у міждисциплінарному вимірі» (державний реєстраційний номер 0121U000123).

3. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Наукова новизна результатів дослідження визначається тим, що в дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання проблеми формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках

іноземної мови. Найбільш значущими науковими результатами здійсненого наукового пошуку є те, що в дисертації вперше визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено такі педагогічні умови формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови: 1) актуалізація ціннісного ставлення підлітків до міжкультурної комунікації на уроках англійської мови; 2) організація освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії вчителя англійської мови з підлітками та підлітків між собою; 3) використання інтерактивного інструментарію англомовної підготовки підлітків у контексті формування їхньої міжкультурної компетентності. Суттєвими науковими доробками дисертантки є авторське визначення міжкультурної компетентності підлітків як інтегрованої характеристики особистості, що синтезує ціннісне ставлення до інших культур, знання їх особливостей, уміння здійснювати міжкультурну комунікацію на засаді толерантності з урахуванням потреби в персоналізації, почуття дорослості, усвідомлення значущості участі в суспільно-корисній діяльності, теоретичне обґрунтування складу цього особистісного феномена, що інтегрує в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, емоційно-вольовий та операційно-діяльнісний компоненти, а також розкриття їх змістового наповнення. Авторкою розроблено й обґрунтовано критеріальний апарат дослідження, що передбачає здійснення діагностування рівня сформованості міжкультурної компетентності підлітків на основі застосування таких критеріїв: мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-рефлексивного, афективно-вольового й операційно-праксіологічного.

У дисертаційній роботі також уточнено сутність інших ключових понять дослідження: «компетентність», «міжкультурна компетентність», «потенціал», «урок іноземної мови», «вікові особливості підлітків», «педагогічні умови», забезпечено подальший розвиток методів і форм вивчення англійської мови, з яких виокремлено ті, які є оптимальними й найбільш дієвими для формування кожного з визначених компонентів.

4. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Дисертаційна робота містить значний обсяг теоретичних та практичних доробок, які мають високу наукову цінність для розв'язання проблеми формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови. Теоретичне значення проведених наукових розвідок визначається тим, що дисертанткою розширено та поглиблено науково-теоретичні засади дослідження проблеми формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови, теоретично обґрунтовано педагогічні умови, реалізація яких забезпечує ефективність зазначеного процесу, визначено основні критерії й рівні перевірки цих умов.

Результати проведеного дослідження мають високе практичне значення, що полягає в експериментальній перевірці розроблених освітніх інструментів формування міжкультурної компетентності підлітків, зокрема авторського практикуму «Практикум для формування міжкультурної компетентності підлітків (учнів адаптаційного циклу закладів загальної середньої освіти) на уроках англійської мови», авторського YouTube-каналу з теми: «Завдання та вправи (англійською) для підвищення міжкультурної компетентності учнів адаптаційного циклу ЗЗСО», сайту для підлітків (учнів 5 – 6 класів ЗЗСО) «Матеріали для формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках англійської мови», визначених та експериментально перевірених педагогічних умов, групової та колективної форм роботи і відповідних методів, які забезпечили ефективне формування міжкультурної компетентності підлітків.

Висновки і рекомендації щодо форм, методів, завдань та вправ, зроблені на основі експериментального дослідження, можуть бути використані в освітньому процесі ЗЗСО на уроках іноземної мови (англійської) з метою формування міжкультурної компетентності підлітків (учнів 5 – 6 класів), учителями англійської мови в роботі методичних об'єднань, а також самостійного вивчення англійської мови всіма бажаючими.

5. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки дисертації є логічно вивіреними, методологічно обґрунтованими та підтвердженими результатами теоретичного аналізу й експериментальної роботи. Авторка коректно визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, які повністю корелюють між собою.

Достовірність отриманих результатів забезпечуються належним аналізом проблеми на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому рівнях, теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням комплексом сучасних методів його проведення, апробацією та впровадженням результатів дослідницької роботи в практичну діяльність вітчизняних закладів середньої освіти, репрезентативністю кількості вибірок, статистичною значущістю отриманих даних, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукової літератури. Теоретичні положення сформульовані на основі опрацювання дисертанткою широкого загалу наукових джерел (381 найменування, з яких 76 – іноземною мовою).

6. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Представлена дисертація характеризується змістовністю та логічністю у викладанні матеріалів дослідження, містить принципово нові, раніше не захищені наукові положення й висновки. Високий рівень його виконання свідчить про наукову зрілість дисертантки, її здатність грамотно застосовувати методологічний інструментарій. Ключові теоретичні положення й висновки дослідження мають достатнє теоретичне обґрунтування. Відповідно до поставленої мети, В. С. Бойчук сформульовано п'ять основних завдань, які були послідовно виконані в процесі наукового пошуку.

7. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях

Апробація сформульованих положень та отриманих дисертанткою результатів дослідження було представлено у виступах, доповідях та повідомленнях на 8 міжнародних науково-практичних конференціях у Києві (2022, 2024), Харкові (2022, 2024, 2025), Полтаві (2025), Житомирі (2025), 3 сесіях Міжнародної Грінченківської наукової школи для магістрантів, аспірантів, докторантів та молодих учених при кафедрі освітології та психолого-педагогічних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 3 всеукраїнських науково-практичних конференціях у Полтаві (2023), Глухові (2024), Полтаві-Лубнах-Миргороді (2024, 2025).

Зміст, ключові положення й результати дисертаційної роботи належним чином висвітлено в 25 наукових працях, серед яких 13 статей у фахових видань України (із них 11 одноосібних), 12 публікацій, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. На основі аналізу змісту цих публікацій можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, отримані в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Фактів, які б свідчили про недостовірність наведеної в дисертації інформації або плагіат, не виявлено.

8. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Дисертаційна робота В. С. Бойчук має чітку структуру та відзначається чіткою логікою подачі матеріалу. Ця робота складається з анотацій українською й англійською мовами, списку публікацій авторки, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 27 таблиць та 7 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 302 сторінки, із них основного тексту – 186 сторінок.

У вступі дисертанткою аргументовано доведено актуальність теми дослідження, виокремлено суперечності, на розв'язання яких спрямований науковий пошук, визначено мету й основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, представлено відомості про їх упровадження й апробацію.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні засади формування міжкультурної компетентності підлітків» – розкрито проблему міжкультурної компетентності в сучасному науковому дискурсі, визначено сутність та структуру міжкультурної компетентності підлітків, схарактеризовано потенціал уроків іноземної мови в контексті формування міжкультурної компетентності підлітків. Заслуговує на позитивну оцінку виокремлення дисертанткою основних наукових напрямів дослідження міжкультурної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науковій думці (вивчення цього феномена як самостійного напрямку наукових досліджень, виявлення його провідних характеристик, класифікація основних чинників міжкультурної компетентності, обґрунтування провідних моделей міжкультурної компетентності тощо), розкриття специфіки формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти різних спеціальностей, аналіз особливостей формування міжкультурної компетентності в учнів початкової школи та 9 – 11 класів закладів загальної середньої освіти.

У другому розділі дисертації – «Педагогічні умови формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови» – визначено критеріальний апарат та діагностичний інструментарій дослідження, наведено результати діагностики актуального стану сформованості міжкультурної компетентності підлітків на етапі констатувального експерименту, теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках англійської мови. Зокрема, критеріальний апарат дослідження представлений мотиваційно-ціннісним, когнітивно-рефлексивним, афективно-вольовим та операційно-діяльнісним критеріями з відповідними показниками за низьким,

середнім і високим рівнями сформованості міжкультурної компетентності підлітків. За результатами дослідження, на констатувальному етапі експерименту було виявлено недостатній рівень сформованості міжкультурної компетентності підлітків, які входили до складу експериментального й контрольного складу. Значущим науковим доробком дисертантки є теоретичне обґрунтування, розроблення та практичне впровадження наведених раніше педагогічних умов формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках англійської мови.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови» – схарактеризовано практичне впровадження педагогічних умов формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови, представлено аналіз результатів контрольного експерименту. На основі аналізу отриманих результатів контрольного етапу експерименту дисертанткою зроблено висновок про те, що реалізація виділених педагогічних умов на уроках іноземної мови дійсно забезпечує суттєве підвищення рівня сформованості міжкультурної компетентності учнів 5 – 6 класів. Достовірність якісних та кількісних показників сформованості зазначеного особистісного феномена підтверджено результатами застосування методів математичної статистики з використанням критерію ϕ^2 -кутове перетворення Фішера та Т-критерію Стюдента.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи вагомі теоретичні та практичні доробки здобувачки під час проведення дослідження, вважаю за доцільне звернути увагу на деякі дискусійні питання та недоліки:

1. Дисертанткою опрацьовано широкий масив наукової літератури. Проте на деяких сторінках дисертаційної роботи (наприклад, с. 27, 28, 35) замість короткого аналізу позицій учених з певних проблемних питань наведено тільки перелік прізвищ науковців, які ці питання вивчали.

2. На с. 46, 57 дисертації авторка стверджує, що учні підліткового віку являють собою представників так званого покоління «Альфа». Проте цей термін не відноситься до числа наукових понять, а тому його недоцільно застосовувати в дисертаційній роботі.

3. Як констатовано у вступі дисертації та в підрозділі 2.2, експериментальна робота проводилася на базі гімназій Дніпровського району міста Києва: № 126, № 158, № 184, а також школи I-III ступенів № 232 Оболонського району міста Києва. Доцільно було розширити географію проведення експериментальної роботи, це ще більше б підвищило наукову цінність отриманих результатів дослідження.

4. Представлений у дисертації перелік інтернет-ресурсів та платформ виглядає достатньо переконливо, однак для підсилення практичної складової роботи доцільно було б надати більш широкий варіатив конкретних сценаріїв їх застосування, а саме: приклади навчальних ситуацій міжкультурної спрямованості, критерії оцінювання виконаних завдань і зразки очікуваних результатів у контексті міжкультурних смислів.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Аналіз дисертації, опублікованих дисертанткою наукових робіт дозволяє дійти висновку, що представлене дослідження на тему «Формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках іноземної мови» є самостійною, завершеною науковою працею з актуальної педагогічної проблеми. Представлена дисертація має науково-теоретичну новизну та практичну значущість й відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023, 507 від 03.05.2024), наказу

Міністерства освіти та науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її авторка – Бойчук Валентина Сергіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –
професор кафедри інноваційної педагогіки,
освітніх трансформацій і лідерства
Навчально-наукового інституту
«Академія вчителства»
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор педагогічних наук, професор

Наталія ТКАЧОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

